

Prusicka-Kołcon, Ewa

Wyniki badań archeologicznych na stan. 7/28 "Zamczysko" w Niemirówku, woj. zamojskie

---

Archeologia Polski Środkowowschodniej 2, 183-185

1997

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

EWA PRUSICKA – KOŁCON

WYNIKI BADAŃ ARCHEOLOGICZNYCH NA STAN. 7/28 „ZAMCZYSKO” W NIEMIRÓWKU, WOJ. ZAMOJSKIE

Badania archeologiczne przeprowadzone na „Zamczysku” stanowiły kontynuację prac z roku ubiegłego i realizowane były w ramach programu „Budownictwo obronno-rezydencjonalne województw: lubelskiego, bełskiego i Ziemi Chełmskiej województwa ruskiego od XIV do końca XVII wieku”. Prace wykopaliskowe na stanowisku miały dodatkowo aspekt ratowniczy z uwagi na bardzo duży stopień jego zniszczenia na skutek głębokiej orki, składowania śmieci oraz intensywnego użytkowania drogi polnej, która przebiega przez stanowisko.

Prace wykopaliskowe przeprowadzone w 1995 r. objęły swoim zasięgiem tylko centralną część północnego skraju wzniesienia „Zamczysko” i zajęły teren najintensywniejszego zalegania na powierzchni gruzu ceglano- i rumoszu wapiennego. Ujawniły relikty murów fundamentowych jednego założenia architektonicznego (obiekt A) o wymiarach 10 x 23,5 m, który został określony jako obiekt mieszkalny. Interpretacja chronologiczna sugeruje okres jego powstania od XVI do końca XVII w. Obiekt zbudowany został na planie pięcioboku o orientacji na osi N-S, zwieńczony od strony północnej trójkątnie w formie pewnego rodzaju „absydy”.

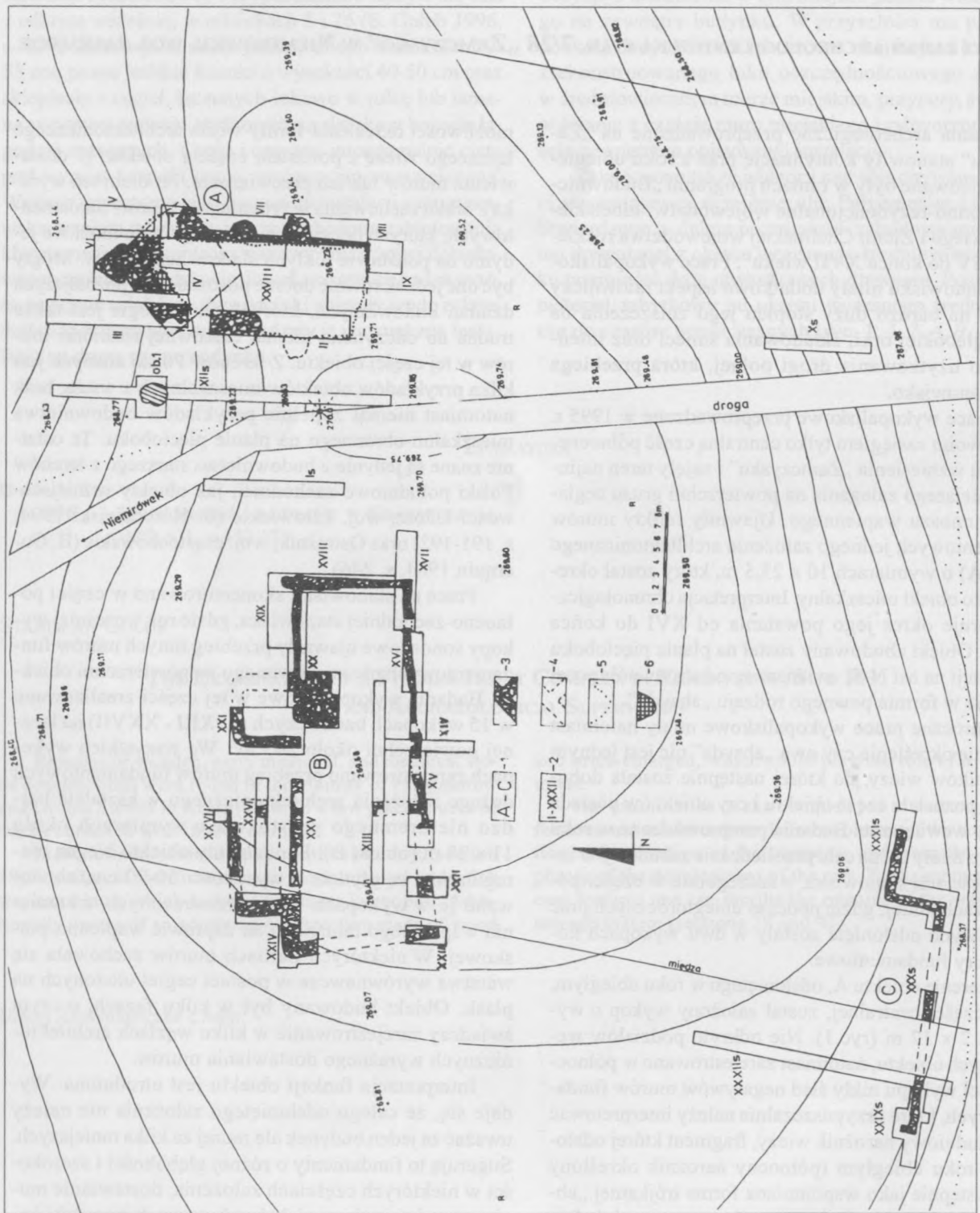
Tegoroczne prace wykopaliskowe miały natomiast za zadanie określenie czy owa „absyda” nie jest jednym z narożników wieży, do której następnie została dobudowana pozostała część obiektu i czy obiekt ów posiada podziały wewnętrzne. Badania przeprowadzone w roku bieżącym miały też na celu prześledzenie zabudowy w innych częściach stanowiska, a szczególnie w części północno-zachodniej, gdzie podczas ubiegłorocznych prac sondażowych odsłonięte zostały w dwu wykopach kolejne mury fundamentowe.

Na terenie obiektu A, odsłoniętego w roku ubiegłym, w jego części centralnej, został założony wykop o wymiarach 2 x 17 m (ryc.1). Nie odkryto podziałów wewnętrznych obiektu, natomiast zarejestrowano w północnej części wykopu nikły ślad negatywów murów fundamentowych, które przypuszczalnie należy interpretować jako południowy narożnik wieży, fragment której odsłonięto w roku ubiegłym (północny narożnik określony został wstępnie jako wspomniana forma trójkątnej „absydy” budynku). Obiekt A stanowił przypuszczalnie formę wieży na planie kwadratu, do której dobudowana została od strony południowej część na planie prostokąta. Stwierdzenie dwufazowości obiektu, jako wieży z częścią dobudowaną, jest jednak hipotetyczne z uwagi brak

możliwości określenia formy węzła architektonicznego łączącego wieżę z pozostałą częścią obiektu, tj. dostawienia murów lub ich przewiązania. Problem ten wynika z braku zachowania w tym miejscu murów fundamentowych, których odczytanie przebiegu było możliwe jedynie na podstawie nikłych śladów negatywów. Mogły być one jednak równie dobrze pozostałością późniejszych działań budowlanych, których chronologia jest także trudna do odczytania niemal całkowitej rozbiórki murów w tej części obiektu. Z terenów Polski znanych jest kilka przykładów obiektów mieszkalnych z wieżą, brak natomiast niemal zupełnie przykładów budownictwa mieszkalno-obronnego na planie pięcioboku. Te ostatnie znane są jedynie z budownictwa starszego z terenów Polski południowo-zachodniej, jak obiekty w miejscowości Udórz, woj. katowickie (S. Kołodziejcki 1994, s. 191-192) oraz Ostrężnik, woj. częstochowskie (B. Guerin 1984, s. 246).

Prace na stanowisku skoncentrowano w części północno-zachodniej stanowiska, gdzie rok wcześniej wykopy sondażowe ujawniły przebieg innych murów fundamentowych nie zachowanego na powierzchni obiektu. Badania wykopaliskowe w tej części zrealizowano w 15 wykopach badawczych (nr XIII - XXVII) na łącznej powierzchni około 245 m². We wszystkich wykopach zarejestrowano przebieg murów fundamentowych dużego założenia architektonicznego w kształcie bardzo nieforemnego prostokąta o wymiarach około 11 x 38 m (obiekt B). Fundamenty obiektu biegną nieregularnie, są płytkie, o wysokości 50-70 cm, zbudowano je w wykopach wąskoprzestrzennych, z kamienia wapiennego łamanego na zaprawie wapienno-piaskowej. W niektórych partiach murów zachowała się warstwa wyrównawcza w postaci cegieł ułożonych na płask. Obiekt budowany był w kilku fazach, o czym świadczy zarejestrowanie w kilku węzłach architektonicznych wyraźnego dostawiania murów.

Interpretacja funkcji obiektu jest utrudniona. Wydaje się, że całego odsłoniętego założenia nie należy uważać za jeden budynek ale raczej za kilka mniejszych. Sugerują to fundamenty o różnej głębokości i szerokości w niektórych częściach założenia, dostawianie murów oraz istnienie w niektórych partiach posadzki kamiennej. Inne mury, płytkie i nieregularne, mogły spełniać funkcję ogrodzenia. Obiekty miały zapewne konstrukcję drewnianą o czym świadczą niezbyt głębokie i trwałe fundamenty oraz znikoma ilość gruzu na po-

Ryc.1. Niemirówek stan. 7/28 „Zamezysko”. Plan sytuacyjny z lokalizacją wykopów badawczych i odsłoniętych reliktów murów: 1 – numery obiektów, 2 – numery wykopów badawczych, 3 – fundamenty kamienne, 4 – domniemany zarys murów, 5 – zasięg śmietniska, 6 – posadzka w obiekcie A.

wierzchni. Były to prawdopodobnie budynki gospodarcze co sugeruje oprócz niezbyt trwałych fundamentów, niewielka ilość ceramiki użytkowej oraz kafli – dowodu istnienia systemu grzewczego.

Interpretacja chronologiczna na podstawie analizy metrycznej cegły oraz fragmentów zabytków ruchomych sugeruje czas powstania założenia na okres od XVI do końca XVII w., a więc identyczny jak czas powstania obiektu A określonego jako budynek mieszkalny (Z. Tomaszewski 1955, s. 36). Wydaje się wobec tego, że odsłonięte w czasie tegorocznych prac wykopaliskowych obiekty towarzyszyły budynkowi mieszkalnemu. Zachowały się do początku XIX w., o czym świadczy ich obecność na mapie z 1801 r., jak na razie jedynym przekazie kartograficznym z zaznaczeniem „Zamczyska”. Funkcjonowały zapewne jeszcze dłużej w nieco zmienionej formie, relikty ich fundamentów przetrwały do chwili obecnej.

Tegoroczne prace wykopaliskowe objęły swoim zasięgiem także południowo-zachodnią część stanowiska. Na odcinku około 15 m zostały tu odsłonięte płytkie, nieregularne, pojedyncze mury z łamanego kamienia wapiennego, na zaprawie wapienno-piaskowej (obiekt C). Chronologicznie najprawdopodobniej zwią-

zane są z wyżej opisanymi obiektami, co można wnioskować na podstawie ceramiki zalegającej w ich obrębie, ale interpretacja ich funkcji nie jest jednoznaczna. Przymuszczalnie pełniły rolę ogrodzenia lub być może był to fragment niedokończonej budowy.

Prace wykopaliskowe na stanowisku przeprowadzone w ciągu dwu sezonów badawczych ujawniły kompleksową zabudowę wzgórza „Zamczysko”. Budowa obiektów miała miejsce w okresie od XVI do końca XVII w. i na ten okres przypada ich funkcjonowanie. Niektóre z nich funkcjonowały zapewne jeszcze w początku XIX wieku. Wyniki badań wykluczyły zatem pochodzenie zabudowy z okresu późnego średniowiecza. Informacja o rzekomym wzniesieniu obiektu w czasach Kazimierza Wielkiego powstała zapewne na podstawie wniosku o pochodzeniu nazwy Niemirówek od imienia nieślubnego syna Kazimierza Wielkiego i Esterki, Niemirzy (J. Wyrzumski 1986, s. 212).

Odsłoniętą zabudowę należy zapewne łączyć z pierwszymi właścicielami wsi, rodem Oleśnickich herbu Radwan bądź z Zamoyskimi, w ręce których przeszedł Niemirówek na krótko w latach 1603-1627, by ponownie stać się własnością Oleśnickich (A. Janeczek 1991, s. 166).

LITERATURA

Guerquin B. 1984 <i>Zamki w Polsce</i>, Warszawa. Kołodziejowski S. 1994 <i>Średniowieczne rezydencje obronne monarchii na terenie województwa krakowskiego</i>, Kraków. Janeczek A. 1991 <i>Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo belskie od schyłku XIV do początku XVII wieku</i>, Wrocław.	Tomaszewski Z. 1955 Budowa cegły jako metoda pomocnicza przy datowaniu obiektów architektonicznych, „Zeszyty Naukowe Politechniki Warszawskiej”, nr 11, Budownictwo nr 4. Wyrzumski J. 1986 <i>Kazimierz Wielki</i>, Wrocław - Warszawa.

EWA PRUSICKA-KOŁCON

THE RESULTS OF EXCAVATIONS AT NIEMIRÓWEK, SITE 7/28, ZAMOŚĆ VOIVODSHIP

The past year's excavations of feature A revealed weak prints of foundation walls inside it. On the basis of two year studies it is possible to ascertain that the feature was a former square tower to which a rectangular part was adjoined from the southern side. However, the existence of the tower as well as the fact that the feature consists of two chronological phases is problematic due to its considerable destruction.

On the other hand, the excavations carried out in the north-western part of the site revealed foundations of a sizeable construction of an irregular rectangular shape which measured approximately 11 x 38 m (feature B). The form of the foundations suggest that they cannot be treated as one building but

rather as a group of a few smaller ones. These were most probably household buildings and fences, a possibility which is supported by the infirm character of the foundations, their shallow and irregular setting, as well as the small number of ceramic materials and tiles found there.

The chronological interpretation, based on the metrical analysis of the bricks, points to the origin of both features (A, B) in the period between the 16th and the end of the 17th century.

During the field studies yet another fragment of foundations was discovered on the south-west boundary of the site which can be treated as remnants of a fence or of an unfinished building (feature C).